

Aktuální otázky lidských práv

Vážené dámy a pánové,

dubnové číslo Bulletinu Centra pro lidská práva a demokratizaci otevíráme příspěvkem z březnového zasedání tzv. Benátské komise. České členky komise Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková vysvětlují dvě zajímavá stanoviska – první se týká otázky (ne)jmenování ústavních soudců na Slovensku a druhé návrhu kontroverzních změn turecké ústavy před dubnovým referendem.

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost se Petr Pospíšil zaměřuje na nový Mechanismus pro vyšetřování zločinů v Sýrii, kterým se Valné shromáždění OSN snaží suplovat nečinnost Rady bezpečnosti. Úkolem Mechanismu bude shromažďovat důkazy o zločinech spáchaných v Sýrii pro případ budoucích trestních stíhání.

Kateřina Šimonová z evropské sekce se věnuje rozsudku Soudního dvora EU, který přináší posun

v ochraně lidských práv žadatelů o mezinárodní ochranu, a to konkrétně v případě tzv. dublinských transferů.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva informuje Marek Jahn o zhoršujícím se konfliktu v Jižním Súdánu a uprchlické krizi v sousední Ugandě, kde se za posledního půl roku trojnásobně zvýšil počet jihosúdánských uprchlíků.

V rámci české sekce se Šárka Dušková věnuje problematice neudělení státního občanství na základě utajovaných informací. K této otázce se nedávno vyjádřil Ústavní soud ČR.

Hezký duben Vám přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Jan Lhotský

Obsah

| Když prezident nechce jmenovat... Březnové zasedání Benátské komise

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 7

- OSN vytvořilo speciální Mechanismus pro vyšetřování zločinů v Sýrii
- Násilí páchané na Rohingya muslimech nadále pokračuje
- Filipínský prezident v hledáčku Mezinárodního trestního soudu?

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 13

- Riziko zhoršení zdravotního stavu jako důvod pro pozastavení dublinského transferu
- Téma zákazu nošení šátků opět na soudním stolci
- Justice a děti

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 22

- Jižní Súdán opouští statisíce uprchlíků
- Firmy a lidská práva – jaká je současná situace?

4) Česká republika a lidská práva | 27

- Neudělení státního občanství na základě utajovaných informací
- Zlepší navrhovaná novela praxi insolvenčních řízení?

| Redakce Bulletinu

Titulní fotografie: Benátky, autor: Jan Lhotský

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je zde například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlinů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Téma

Když prezident nechce jmenovat... Březnové zasedání Benátské komise

Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková, zástupkyně ČR v Benátské komisi

Název příspěvku může ve čtenářích vzbudit naději, že Benátská komise Rady Evropy (Evropská komise pro demokracii prostřednictvím práva) konečně přijala stanovisko týkající se České republiky a vyjádřila se ke známé kauze (ne)jmenování profesorů ze strany prezidenta. Tyto naděje musíme bohužel zklamat.

Stanovisko, které inspirovalo název dnešního příspěvku, se nevěnuje ČR. Jeho adresátem je sousední Slovensko, kde otázka (ne)jmenování vyvstala v souvislosti s obsazováním Ústavního soudu. S ohledem na geografickou blízkost Slovenska i proto, že stanovisko by přece jen mohlo mít pro Českou republiku určitou relevanci, jsme se rozhodly věnovat mu první část dnešní zprávy. Část druhá se zaměří na nejkompexnější a současně nejkontroverznější stanovisko, jež bylo na 110. zasedání Benátské komise (9. – 10. března 2017) přijato, a to stanovisko k chystané novele turecké Ústavy.

(Ne)jmenování soudců Ústavního soudu Slovenska

Podstatou žádosti slovenského prezidenta o stanovisko Benátské komise bylo téma rozsahu diskrece prezidenta v případě ustavování slovenských ústavních soudců. Slovenská ústava stanoví, že parlament navrhne prezidentovi dvojnásobný počet kandidátů, než je uvolněných míst, a prezident mezi nimi vybere ty, kteří se stanou členy Ústavního soudu. První stanovisko Benátské komise ke jmenování soudců Ústavního soudu bylo vydáno již v roce 2014 (*Opinion 772/2014*), tehdy šlo o problém časové posloupnosti, neboť tři místa v Ústavním soudu se měla uprázdnit v červenci 2014, Národní rada již na přelomu dubna a května 2014 vybrala svou šestku a předložila ji prezidentovi, jehož mandát měl vypršet 15. června 2014. Svým stanoviskem Benátská komise přenechala jmenování na nového prezidenta, ten však musí vycházet z již předloženého seznamu

Benátky [1]

kandidátů. Z oné šestice však prezident jmenoval jen jednu kandidátku, soudkyni Nejvyššího soudu Janu Baricovou, která se následně stala náhradnicí slovenské členky Benátské komise (Ivety Macejkové, předsedkyně slovenského Ústavního soudu).

Ve svém rozhodnutí z roku 2012 slovenský Ústavní soud připustil diskreci prezidenta v případě (ne)jmenování generálního prokurátora, přičemž prezident poukazoval na to, že tedy není návrhem parlamentu plně vázán a může ostatní navržené kandidáty odmítnout, pokud nejsou podle jeho názoru dostatečně kvalitní. Parlament dovolil další dvě osoby tak, aby prezident měl opět dvojnásobný počet kandidátů na počet obsazovaných míst. Někteří odmítnutí kandidáti se obraceli se svými nároky na Ústavní soud, ten svým senátním rozhodnutím z března 2015 označil prezidentův postup za protiústavní a odlišil ustanovování soudců Ústavního soudu od jmenování generálního prokurátora. Ústně vyslovené nosné důvody rozhodnutí Ústavního soudu z března 2015

se měly lišit od písemného znění publikovaného až v květnu 2015. Na to navázalo i plenární rozhodnutí, jímž Ústavní soud odmítl meritorně se zabývat prezidentovou žádostí o interpretaci s tím, že je třeba řídit se již vysloveným názorem o tom, že prezident nemá větší pravomoc, než jmenovat z navržených kandidátů potřebný počet.

Prezident (respektive v jeho zastoupení dřívější slovenský člen Benátské komise, předseda Ústavního soudu a generální advokát při SD EU, nyní prezidentův poradce Jan Mazák) se již na minulém plenárním shromáždění Benátské komise kriticky vyjádřil k judikatuře slovenského Ústavního soudu k tomuto tématu a na stávajícím jednání silně polemizoval i s názorem Benátské komise, která odmítla hodnotit judikaturu slovenského Ústavního soudu a poukázala na to, že posledním vykladačem vnitrostátní ústavy má být Ústavní soud, přičemž v předloženém případě se jedná o téma veskrze právně technické. V kuloárech i plenární debatě (která proběhla ex post přijetí stanoviska) zazněly velké rozpaky z toho, nakolik je Benátská komise povolána posuzovat či přenastavovat vnitrostátní rovnováhu mezi nejvyššími orgány, pokud je zřejmé, že není v rozporu s demokracií a dělbou moci.

V novém stanovisku (*Opinion 877/2017*) Benátská komise shrnula, že se nebude vyjadřovat k prezidentovým otázkám, zda má diskreci odmítnout všechny kandidáty navržené parlamentem, pokud je nepovažuje za dostatečně kvalitní, neboť je to otázka, k jejímuž řešení je povolán Ústavní soud a jednoznačně na ni odpověděl. Rovněž není na místě hodnotit vztah mezi senátním a plenárním rozhodnutím, pokud z nich je zřejmé, co si myslí většina v Ústavním soudu. Benátská komise též zdůraznila potřebu přijmout rychlé řešení, aby mohl Ústavní soud náležitě fungovat. Pro futuro Benátská komise doporučila, aby se „grilování“ kandidátů v parlamentu aktivně účastnil i prezident za účelem zabránění potřeby dalšího výběrového řízení při jeho fázi výběru. Dále považuje za správné novelizovat zákon o Ústavním soudu tak, aby v okamžiku vyhlášení rozhodnutí Ústavního soudu již byla k dispozici a dostupná celá jeho písemná verze. Je též vhodné přijmout takovou ústavní změnu, aby návrhy kandidátů na ústavní soudce v parlamentu přijímala vyšší než nadpoloviční většina a byl zaveden nějaký protiblokační mechanismus, a dále aby otázky mimořádného významu (jako je interpretace pravomocí prezidenta a řešení kompetenčních sporů mezi ústavními orgány) byly Ústavním soudem řešeny v plénu, nikoli v jednotlivých senátech.

Specialisté na organické ústavní právo měli k projednání ještě jednu „lahůdku“, a to španělské stanovisko k tématu vymahatelnosti rozhodnutí Ústavního soudu (*Opinion 827/2017*) v souvislosti s návrhem změny zákona o Ústavním soudu. Ačkoli nelze říci, že by existovalo nějaké celoevropské pravidlo v tomto smyslu, podle Benátské komise nelze doporučit, aby to byl Ústavní soud sám, kdo bude zajišťovat výkon vlastních rozhodnutí.

Turecko před referendem

Z devíti stanovisek přijatých během březnového zasedání byla celá třetina věnována jednomu státu, Turecku. Stanoviska jsou na první pohled tematicky různorodá (novela Ústavy, dekrety omezující svobodu médií, zákon o smírcích soudech v trestních věcech). Přinejmenším první dvě z nich ale spojuje to, že právní úprava, jíž se týkají, využívá výjimečného stavu, který byl v zemi vyhlášen po neúspěšném pokusu o převrat v červenci loňského roku a od té doby byl dvakrát prodloužen, a snaží se vnést do právního i politického systému Turecka poměrně zásadní změny. Dekrety omezující svobodu médií to činí jen pro určitou oblast a s příslibem dočasnosti, který ale s ohledem na rozsah zásahů (uzavření redakcí, odsouzení novinářů údajně napojených na teroristické skupiny apod.) nepůsobí zcela přesvědčivě. I když se navíc dekrety týkají „jen“ médií, je jasné, že jejich vliv je širší. Média sehrávají v demokratické společnosti kritickou roli „hlídacích psů“ politiky, jejich úkolem je přinášet lidem informace, nastolovat témata, otvírat debatu, dávat prostor různým názorům. Pokud je tato úloha potlačena, hrozí, že veřejný prostor ovládne určitá politická skupina, která pak bude dále omezovat práva a svobody občanů, zejména těch s odlišnými názory.

Což nás přivádí k nejzásadnějšmu stanovisku, které vzešlo z březnového zasedání Benátské komise, a to stanovisku k chystané novele Ústavy Turecka (*Opinion 875/2017*). Ústava byla přijata v roce 1982, za vojenského režimu, a od té doby byla více než dvacetkrát novelizována. Žádná novela ale nepřinesla tak zásadní změny, jaké jsou plánovány nyní. Stávající novela byla předložena vládou Stranou spravedlnosti a rozvoje prezidenta Erdogana na konci roku 2016 a schválena parlamentem, bez větší diskuse, v lednu 2017. Schválení provázely některé ne zcela standardní kroky, např. mnozí vládní poslanci ignorovali podmínku tajnosti hlasování a své preference dávali demonstrativně najevo, část poslanců

opozice se jednání a hlasování nemohla zúčastnit, protože jsou už od podzimu ve vazbě pro podezření z podpory terorismu (zejména poslanci pro-kurdské strany Lidové demokratické strany), aj. Novela, která se týká více než třetiny ustanovení Ústavy, bude předložena k posouzení v rámci referenda, jež by se mělo konat dne 16. dubna tohoto roku.

V době konání referenda bude s největší pravděpodobností v Turecku stále ještě platit již zmíněný výjimečný stav. Ten vedl od léta loňského roku k přijetí dalekosáhlých opatření, která výrazně zasahují do práv a svobod obyvatel. O omezení svobody médií již byla řeč, dále se mj. prodloužily lhůty pro zadržování osob podezřelých z podpory terorismu, rozšířila se možnost stíhat osoby za jakýkoli výraz sympatií k terorismu (za nějž je někdy považována i prostá kritika oficiální politiky), došlo k omezení svobody shromažďování i sdružování, řada lidí byla bez odůvodnění a možnosti řádného přezkumu zbavena funkcí v soudnictví, státní správě, ve vedení samosprávných celků, v armádě, na univerzitách, v běžných školách atd. Benátská komise ve stanovisku vyjadřuje pochyby o tom, zda je vhodné za této situace – po dobu trvání výjimečného stavu – konat referendum o zásadní otázce změny politického systému a jestli referendum má šance vyhovět požadavkům daným mezinárodními standardy (svobodná kampaň, volná veřejná diskuse, stejný prostor pro stoupence i odpůrce návrhu, neutralita veřejné moci aj.). Kampaň ve prospěch novely, kterou na území Turecka i mimo něj rozvinuli někteří členové turecké vlády, naznačuje, že tyto pochyby jsou namístě.

Podstatou novely je to, že současný parlamentní, respektive tzv. oslabený parlamentní systém (*attenuated parliamentarism*), který v Turecku existuje od přijetí první ústavy v roce 1876 (ještě za Osmanské říše), resp. od zavedení přímé volby prezidenta v roce 2007, má nahradit systém prezidentský, v některých ohledech inspirovaný modelem známým z USA. Tato změna by sama o sobě nebyla nijak problematická. Jak uvádí stanovisko, „volba mezi prezidentským, poloprezidentským a parlamentním režimem je politickou volbou, kterou musí učinit každá země sama za sebe, a všechny tyto režimy mohou v zásadě odpovídat demokratickým standardům“ (par. 44). Aby se tak stalo, je ovšem třeba každý z režimů vybavit příslušnými pojistkami, oním systémem brzd a protiváh (*checks and balances*), ve kterém žádná moc – a žádná osoba – výrazně nedominuje nad mocemi, a osobami jinými a kde je každý v konečné fázi podroben určité kontrole.

Benátky [2]

Benátská komise má pochyby o tom, zda chystaná novela takový systém zavádí.

Nová úprava by znamenala koncentraci výkonné moci v rukou prezidenta. Ten by nadále volen přímou volbou a sám by následně jmenoval viceprezidenty, ministry i všechny nejvyšší funkcionáře (určení, kdo vše je nejvyšší funkcionář, by bylo opět na prezidentovi). Významně by se také podílel na jmenování soudců Ústavního soudu a členů Rady soudců a žalobců. Prezident by nemohl být současně členem parlamentu (Velké národní shromáždění Turecka), ale mohl by zůstat členem či předsedou určité politické strany. Vzhledem k tomu, že volby do parlamentu by se konaly ve stejný den jako volby prezidentské, je možné, že by se hlavou státu stal vůdce nejsilnější či přímo dominantní parlamentní frakce. Parlament by neměl nástroje kontroly prezidenta a jeho kabinetu, s výjimkou procedur impeachmentu a vyhlášení nových voleb. To jsou ovšem krajní nástroje, které by sotva pomohly řešit běžnější neshody mezi zákonodárnou a výkonnou mocí. Prezident by disponoval právem vydávat, i za běžných okolností, prezidentské dekrety. Ty by sice v případě střetu se zákony měly ztratit platnost, není ale jasné, kdo by o tom, že ke střetu došlo, rozhodoval. Některé oblasti jsou navíc vyhrazeny výlučně úpravě dekretů, ke střetu zde tedy ani dojít nemůže.

Systém by celkově byl nastaven tak, že by koncentroval značnou moc (ne nutně pouze výkonné povahy) v rukou prezidenta. To jistě není v prezidentském systému nic neobvyklého. Neobvyklým je slabé postavení parlamentu a soudní moci, jež by nedisponovaly dostatečnými nástroji, které by jim umožnily vliv silného prezidenta vyvažovat.

Benátky [3]

Část pravomocí, jež by prezident nově získal, by mu dokonce dovolila dění v parlamentu i v soudnictví do značné míry určovat či aspoň kontrolovat. Právě tato nevyváženost systému vedla Benátskou komisi k závěru, že „obsah navržené ústavní novely představuje nebezpečný krok zpět v ústavní demokratické tradici Turecka“ a že novela vytváří „nebezpečí přechodu k autoritářskému a personalizovanému režimu“ (par. 133). Je nyní na Turecku a jeho obyvatelích, aby zvážili, zda takovou úpravu skutečně chtějí a současně posoudili, jestli zásadní, historicky bezprecedentní změnu politického i právního systému je vhodné realizovat v době výjimečného stavu.

Další stanoviska Benátské komise

Kromě již zmíněných bylo během 110. zasedání Benátské komise přijato ještě pět stanovisek dalších. Dvě vznikla na žádost Kazachstánu a vyznívají poměrně pozitivně. Jedná se o stanovisko k novele Ústavy, která (v zajímavém kontrastu k tureckému případu) posiluje kompetence parlamentu na úkor výkonné moci, zejména prezidenta, a spíše technické stanovisko věnované správnímu řízení. O něco kritičtěji vyznívají dvě stanoviska moldavská. První,

k zákonu o tzv. bezpečnostním mandátu, upozorňuje na rizika rozšíření kompetencí bezpečnostních služeb (využívání zvláštních vyšetřovacích technik mimo rámec trestního řízení v případech, kdy je ohrožena bezpečnost státu) bez dostatečných záruk proti zneužití. Druhé, vyžádané Ústavním soudem Moldavské republiky, se zaměřuje na možnost hnát soudce k trestní odpovědnosti za chybná rozhodnutí. Stanovisko takovou možnost nevylučuje, odmítá ale model, v němž by chybnost rozhodnutí byla automaticky vyvozována z jeho zrušení vyšší instancí. Trestní postih soudců by měl být výjimečným prostředkem pro případy úmyslného zneužití postavení či hrubé nedbalosti. Poslední, obecnější stanovisko se vyjadřovalo k otázkám prevence zneužití správních prostředků během místních a regionálních voleb. Pro zájemce o referendum byla připravena kompilace zpráv a stanovisek Benátské komise k tomuto tématu.

Fotografie

- [1] Benátky, autor: Veronika Bílková.
- [2] Benátky, autor: Veronika Bílková.
- [3] Benátky, autor: Jan Lhotský.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Připravili Linda Janků a Jan Lhotský

OSN vytvořilo speciální Mechanismus pro vyšetřování zločinů v Sýrii

Petr Pospíšil

Ačkoli je podle zpráv vyšetřovacích týmů občanská válka v Sýrii ve vysoké míře doprovázena zločiny podle mezinárodního práva, snahy o jejich stíhání na půdě Mezinárodního trestního soudu dosud byly neúspěšné. Na konci loňského roku proto Valné shromáždění OSN vytvořilo mechanismus, jehož účelem je shromáždit důkazy pro případ, že by k soudní dohře v budoucnu přeci jen došlo.

O tom, že několik stran ozbrojeného konfliktu probíhajícího na území Sýrie od roku 2011 se dopouští válečných zločinů či zločinů proti lidskosti, informovaly zprávy mezinárodní vyšetřovací komise OSN i lidskoprávních neziskových organizací, jako je Human Rights Watch. Na základě těchto podnětů se v roce 2014 Rada bezpečnosti pokusila přijmout rezoluci, jejímž prostřednictvím by bylo prošetření situace v Sýrii postoupeno Mezinárodnímu trestnímu soudu v rámci procedury tzv. *referralu*. K tomuto však nedošlo, neboť spojenci Sýrie disponující právem veta v Radě bezpečnosti tuto snahu znemožnili.

Jelikož však občanská válka v Sýrii ani nadále nepolevuje na intenzitě, jiný orgán OSN - Valné shromáždění - přijalo 19. prosince 2016 rezoluci, která ustavila „Mezinárodní, nestranný a nezávislý mechanismus k vyšetřování a stíhání osob odpovědných za nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva spáchané v Sýrii od března 2011“ [1]. Vytvoření Mechanismu podpořilo 105 členských států OSN, 15 hlasovalo proti a 52 se zdrželo. Hlasitým kritikem, kromě přímo dotčené Sýrie, jejíž zástupce označil Mechanismus za nepřipustné vměšování do vnitřních záležitostí státu, bylo Rusko.

Mechanismus má dva hlavní cíle. Zaprvé shromažďovat, uspořádat, uchovávat a analyzovat důkazy o možných zločinech proti lidskosti či válečných zločinech na území Sýrie pro případ, že v budoucnu by trestní stíhání před mezinárodním soudem

Syrské město Kobani během bombardování [1]

bylo umožněno. Zadruhé připravovat spisy, které by byly přímo použitelné za účelem obžaloby v případě zahájení trestního stíhání – ať už by toto stíhání probíhalo na místní (národní), regionální či mezinárodní úrovni.

Nemá se jednat o konkurenční, nýbrž o komplementární nástroj k již existující nezávislé mezinárodní vyšetřovací komisi (*Independent International Commission of Inquiry on Syria*), jež vznikla v srpnu 2011 z iniciativy Rady OSN pro lidská práva. Zatímco ta výlučně zajišťuje důkazní materiál, mimo jiné i přímo v oblastech postižených probíhajícím ozbrojeným konfliktem, Mechanismus do určité míry substituuje roli prokuratury v tom smyslu, že v utajení připravuje podklady přímo použitelné pro soudní řízení, mělo-li by být spuštěno. Z činnosti vyšetřovací komise tedy bude vycházet a navazovat na ni. Mechanismus bude úzce spolupracovat

i s jinými orgány OSN a státy ve věcech výměny dokumentace a informací.

Zpráva generálního tajemníka OSN, vydaná v návaznosti na rezoluci, explicitně uvádí, že se bude jednat o „orgán s kvazi-žalobní funkcí“. V jeho čele bude stát prokurátor se zkušenostmi z oblasti trestního stíhání, který bude mít svého zástupce. Organizační strukturu Mechanismu doplní sekretariát zajišťující jeho řádný administrativní chod.

Poznámky

[1] V ang. originále „*International, Impartial and Independent Mechanism to Assist in the Investigation and Prosecution of Those Responsible for the Most Serious Crimes under International Law Committed in Syria since March 2011*“.

Zdroje

Syria: UN approves mechanism to lay groundwork for investigations into possible war crimes. UN News Centre, 22. prosince 2016 (<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=55862#.WNgGIWcaSUn>).

UN creates team that will probe Syria war crimes. Al Jazeera, 22. prosince 2016 (<http://www.aljazeera.com/news/2016/12/create-team-probe-syria-war-crimes-161222073222878.html>).

United Nations General Assembly Resolution A/71/L.48, 19. prosince 2016 (http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/71/L.48).

Note to Correspondents: International, Impartial and Independent Mechanism to assist in the Investigation and Prosecution of those Responsible for the Most Serious Crimes under International Law committed in the Syrian Arab Republic since March 2011. United Nations Secretary-General, 26. ledna 2016 (<https://www.un.org/sg/en/content/sg/note-correspondents/2017-01-26/note-correspondents-international-impartial-and>).

Fotografie

[1] Syrské město Kobani během bombardování, autor: Jordi Bernabeu Farrús, 13. listopadu 2014, Wikipedia Commons, Flickr, CC BY 2.0.

[3] Valné shromáždění OSN, autor: Patrick Gruban, 17. prosince 2006, Flickr, CC BY-SA 2.0.

Valné shromáždění OSN [2]

Násilí páchané na Rohingya muslimech nadále pokračuje

Klára Jančušková

Utlačování a diskriminaci zažívají členové nejpočetnější muslimské menšiny v Myanmaru již řadu let. Situace však začala gradovat po roce 2011, kdy konáním demokratických voleb v Myanmaru došlo k přesunu moci z vojenské na nově zvolenou vládu. Následkem těchto událostí a přijetím zákonů k tzv. ochraně rasy a náboženství dochází k nelidskému zacházení a masovému útěku Rohingya muslimů do okolních zemí.

Příčiny stupňujícího se násilí na Rohingya muslimech

Násilí páchané na Rohingya muslimech nabralo na síle po útoku na tři policejní základny, kde bylo zabito devět policistů. K útoku došlo 9. září 2016 v městečku Maungdaw, které leží v blízkosti hranic s Bangladéš. Z ozbrojeného útoku viní barmská vláda právě členy muslimské menšiny. Kromě vraždy policistů měli údajně odcizit i desítky zbraní včetně nábojů.

Bezprostředně na to vyhlásila vláda v této oblasti tzv. operační zónu a začala s vyšetřováním. V souvislosti s hledáním pachatele zavedla přísné omezení svobody pohybu a zákaz vycházení místních obyvatel. Po tuto dobu docházelo ze strany armádních složek k sexuálnímu zneužívání žen, vraždění, mučení a fyzickému i psychickému násilí vůči muslimskému obyvatelstvu. Podle satelitních snímků bylo vypáleno 430 domů ve třech vesnicích. Barmská vláda opakovaně popírá obvinění z násilného pronásledování Rohingya menšiny.

Reakci Rohingya muslimů na přetrvávající násilí je útek do některé ze sousedních zemí. Zpravidla se jedná o Bangladéš. Tamní vláda však nejedná s uprchlíky vlídně a mnohdy je vrací zpět za hranice. Od roku 2014 uprchlo podle odhadů více než 125 000 osob. Ve většině zemí není uprchlíkům přiznána žádná forma ochrany nebo azylu. Stát jim neposkytuje lékařskou péči, vzdělání nebo adekvátní pracovní podmínky. Uprchlíci tak pracují nelegálně a nadále žijí v extrémní chudobě.

Děti z muslimské menšiny Rohingya [1]

Stanoviska OSN

Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva vyzval státní orgány Myanmaru, aby okamžitě ukončily vážná porušování lidských práv proti svému lidu. Činy spáchané na dětech a ženách považuje za bezcenné a požaduje, aby vláda přestala popírat páchaní násilí a přijala odpovědnost za zajištění přístupu ke spravedlnosti a bezpečnosti pro oběti násilných činů.

Zvláštní poradce OSN pro otázky genocidy Adama Dieng prohlásil, že pokud jsou lidé na základě jejich identity pronásledováni, zabíjeni, mučeni, sexuálně zneužíváni a unášeni, a to rozsáhlým nebo systematickým způsobem, může se jednat o zločiny proti lidskosti. Zároveň se pak jedná o předzvěst dalších krutých mezinárodních trestních činů.

Zvláštní zpravodajka pro situaci lidských práv v Myanmaru označuje jednání vlády a státní armády za velmi pravděpodobné páchaní zločinů proti lidskosti. Podařilo se jí získat více než 200 výpovědí od Rohingya muslimů, kteří uvádějí, že

Protesty proti násilí páchanému na muslimech [2]

v zemi dochází k mimosoudním popravám, mizení osob, mučení a nelidskému zacházení, znásilňování a k dalším formám sexuálního násilí, svévolnému zatýkání a věznění, deportacím a nucenému přesunu v důsledku násilí a pronásledování.

Zvláštní zpravodajka vydala ve své zprávě řadu doporučení. Mezi nejvýznamnější patří zřízení vyšetřovací komise k prošetření strukturální a institucionální diskriminace v rovině právní, politické a kulturní. Komise by se rovněž měla zaměřit na dlouholeté pronásledování Rohingya muslimů a jiných menšin v Arakanském státě v Myanmaru, a to především na násilní proti dané menšině páchané v letech 2012 a 2014 a bezpečnostní operace po 9. říjnu 2016, kdy podle výše uvedených informací mohlo dojít ke spáchání zločinů proti lidskosti.

Zdroje

Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Human Rights Coun-

cil, A/HRC/34/67, 1. Březen 2017, (<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session34/Pages/ListReports.aspx>).

United National: UN report details 'devastating cruelty' against Rohingya population in Myanmar's Rakhine province, United National News Centre, 3. Února 2017, (<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=56103#.WNd-tRg2XyG>).

United National: Violence in Myanmar's Rakhine state could amount to crimes against humanity – UN special adviser, United National News Centre, 6. Února 2017, (<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=56117#.WNgVBBg2XyG>).

Fotografie

- [1] Děti z muslimské menšiny Rohingya, autor: Lulfi Haklm, 28. Červen 2015, www.flickr.com/photos/mukamalaysia/19361168621/, CC BY-NC 2.0.
- [2] Protesty proti násilí páchanému na muslimech, autor: Andrew Mercer, 15. Listopad 2014, www.flickr.com/photos/ajmercer/15665328827/, CC BY-NC-SA 2.0.

Filipínsky prezident v hľadáčku Medzinárodného trestného súdu?

Katarína Hukelová

Kontroverzný spôsob boja proti korupcii, kriminalite a drogám filipínskeho prezidenta Rodriga Duterteho si vyžiadal tisíce obetí na životoch. Ozývajú sa hlasy, že pod záštitou prezidenta sú na Filipínach páchané zločiny proti ľudskosti.

Rodrigo Duterte už vo svojej predvolebnej prezidentskej kampani avizoval tvrdý boj proti korupcii a drogovej kriminalite v krajine. Svoju sľubu po tom, čo sa v júni minulého roku stal prezidentom, naozaj „dostál“, a to až v takej miere, že je podozrivý z páchania zločinov proti ľudskosti voči civilnému obyvateľstvu.

Duterte je známy svojou tvrdou politikou a zúrokmi voči drogovej trestnej činnosti ešte z čias, keď bol primátorom juhofilipínskeho mesta Davao. Počas jeho 22-ročného vedenia mesta prišli o život počas tvrdých zákrokov polície voči drogovým dílerom a užívateľom drog tisíce ľudí, pričom mnohými z obetí boli náhodní civilisti a deti nachádzajúce sa v blízkosti policajného zásahu.

Rovnako tvrdú politiku a zákroky si so sebou priniesol Duterte aj do prezidentského paláca v Manile, pričom sa odhaduje, že za rok od jeho nástupu do úradu bolo v súvislosti s bojom proti drogám zavraždených približne 8.000 ľudí. Tretina z nich mala byť zabitá príslušníkmi polície v rámci údajnej sebaobrany pri zásahoch a zvyšok bol zavraždený ozbrojenými mužmi, údajne s požehnaním polície a prezidenta Duterteho. V súčasnosti sú filipínske väznice plné tých, ktoré zo strachu pred smrťou udali samých seba, či už za predaj drog alebo ich užívanie.

Na hlavu prezidenta Duterteho sa zviezla masívna kritika, on sa však netají tým, že v boji proti „drogám, kriminalite a korupcii“ bude pokračovať a boj bude brutálny. Ozývajú sa prví svedkovia, v minulosti slúžiaci v „smrťiacich oddieloch“ a vypovedajú o vraždení so súhlasom prezidenta Duterteho. Jedným z takýchto osôb je aj Edgar Matobato, ktorý sa prostredníctvom svojho advokáta plánuje začiatkom apríla tohto roku obrátiť na Medzinárodný trestný súd (MTS). Takéto obvinenia Duterte dô-

Protest proti protidrogovej politice Rodriga Duterteho [1]

razne odmieta, pričom tvrdí, že ak boli drogoví díleri alebo osoby drogovo závislé zabití políciou, tak to bolo výlučne v sebaobrane. Zo štatistík vyplýva, že protidrogové operácie vedené políciou až v 97 percentách prípadov končia smrťou podozrivých osôb.

Podľa Amnesty International majú vraždy osôb spojených s drogovou trestnou činnosťou charakter systematických, organizovaných, plánovaných a masívnych vražd, čo nasvedčuje páchaniu zločinov proti ľudskosti na civilnom obyvateľstve.

V októbri minulého roka sa prokurátorka MTS Fatou Bensouda vyjadrila, že jej úrad bude veľmi pozorne monitorovať situáciu a jej vývoj na Filipínach a na základe toho sa rozhodne, či MTS otvorí predbežné vyšetrovanie situácie na Filipínach. MTS môže vo vzťahu k Filipínam uplatniť svoju jurisdikciu za splnenia podmienok definovaných v Rímskom štatúte, keďže od novembra 2011 sú Filipíny signatárom Rímskeho štatútu. V kontexte uvedeného však prezident Duterte hrozí vystúpením svojej krajiny spod jurisdikcie MTS po vzore niektorých

afrických krajín, pričom sa na adresu MTS vyjadruje ako o zbytočnej a neúčinnnej inštitúcii.

V prípade, ak Filipíny neopustia MTS a nepríde k zmene „protidrogovej politiky“ zo strany Rodriga Duterteho dá sa predpokladať, že je len otázkou času, kedy sa Filipíny stanú ďalšou krajinou, v ktorej MTS otvorí svoje predbežné vyšetrovanie.

Zdroje

Al Jazeera: Duterte: International Criminal Court „cannot stop me“, Al Jazeera, 19. marec 2017 (<http://www.aljazeera.com/news/2017/03/duterte-international-criminal-court-stop-170319134647429.html>).

Forster, K.: Philippines may withdraw from the International Criminal Court, says President

Rodrigo Duterte, The Independent, 17. november 2016 (<http://www.independent.co.uk/news/world/philippines-president-rodrigo-duterte-says-they-may-withdraw-from-the-international-criminal-court-a7422076.html>).

Morales, N.: Philipiness „hit man“ to file ICC case vs. Duterte for Crimes against Humanity, Reuters, 14. marec 2017 (<http://www.reuters.com/article/us-philippines-drugs-duterte-idUSKBN16L0ML>).

Fotografie

- [1] Protest proti protidrogové politice Rodriga Duterte, Foto: VOCAL-NY (Voices Of Community Activists & Leaders), Creative Commons, CC BY 2.0.
- [2] Filipínský prezident během prohlídky zabavené laboratoře na výrobu metamfetaminu, Foto: PCOO EDP, Public domain.

Filipínský prezident během prohlídky zabavené laboratoře na výrobu metamfetaminu [2]

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Připravili Hubert Smekal a Martina Grochová

Riziko zhoršení zdravotního stavu jako důvod pro pozastavení dublinského transferu

Kateřina Šimonová

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie přináší významný posun v ochraně lidských práv žadatelů o mezinárodní ochranu, a to konkrétně v případě tzv. dublinských transferů. Soud jasně konstatoval, že přemístění žadatele může vzhledem k jeho obzvláště závažnému zdravotnímu stavu představovat riziko vystavení nelidskému či ponižujícímu zacházení.

Rozhodnutí o předběžné otázce ve věci *C. K. a ostatní proti Slovinsku*

Dne 16. února 2017 vydal Soudní dvůr Evropské unie (dále jen SDEU nebo Soudní dvůr) rozsudek ve věci *C. K. a ostatní proti Slovinsku*.^[1] Předběžná otázka, kterou Soudnímu dvoru položil Nejvyšší soud Slovinska, se týkala výkladu tzv. dublinského nařízení.^[2]

Konkrétně se jednalo o dospělý pár a jejich novorozené dítě, kteří požádali o azyl ve Slovinsku, nicméně v průběhu azylové procedury bylo zjištěno, že zemí příslušnou k projednání a rozhodnutí o jejich azylové žádosti je Chorvatsko. Mělo tak dojít k tzv. dublinskému transferu ze Slovinska do Chorvatska. Slovinský Nejvyšší soud si byl vědom, že Chorvatsko není zemí s tzv. systémovými nedostatky v azylové proceduře, nicméně vzhledem ke špatnému psychickému stavu matky dítěte se slovinský Nejvyšší soud rozhodl položit Soudnímu dvoru předběžnou otázku.

Soud se ptá, zda za okolností, za nichž by přemístění žadatele o azyl, který je stížen obzvláště závažným duševním nebo fyzickým onemocněním, s sebou neslo skutečné a prokázané riziko vážného a nenapravitelného zhoršení zdravotního stavu dotyčné osoby, představuje toto přemístění nelidské a ponižující zacházení ve smyslu článku 4 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen Listina EU).

Slovinská lékařka v uprchlickém táboře [1]

V případě kladné odpovědi se předkládající soud též zeptal, zda je dotčený členský stát povinen aplikovat „diskreční ustanovení“, resp. čl. 17 odst. 1 uvedeného nařízení Dublin III [3] a přezkoumat sám dotčenou žádost o azyl. Jinými slovy by se dalo říci, že vnitrostátní soud zajímalo, zda jsou dublinské transfery zakázány pouze v případě existence systematických nedostatků v příslušném státě, které vystavují žadatele o azyl riziku porušení článku 4 Listiny EU, nebo zda musí být transfer pozastaven i v případě, že jsou žadatelé o azyl vystaveni tomuto riziku vzhledem k zvláštní a individuální situaci konkrétního žadatele o azyl.

Senát Soudního dvora rozhodl, že kromě situací, kdy v příslušném státě existují tzv. systémové nedostatky, lze přemístění žadatele o azyl v rámci nařízení Dublin III provést pouze za podmínek, které vylučují, že toto přemístění s sebou ponese skutečné riziko nelidského či ponižujícího zacházení. V tomto ohledu není dle Soudního dvora možné bez

Zraněný uprchlík ošetřovaný lékaři – Livarna, Slovinsko [2]

dalšího vyloučit, že vzhledem k obzvláště závažnému zdravotnímu stavu žadatelky o azyl může její přemístění na základě nařízení Dublin III s sebou takové riziko nést.

Soudní dvůr také považoval za důležité připomenout, že zákaz nelidského či ponižujícího zacházení stanovený v čl. 4 Listiny EU odpovídá zákazu zakotvenému v čl. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva) a že jeho smysl a rozsah v souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny EU jsou stejné jako smysl a rozsah, které tomuto zákazu přiznává Úmluva.

SDEU dohání ESLP a jeho Paposhviliho

Soudní dvůr tímto rozhodnutím poprvé reaguje na novou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP) v obdobné problematice, a to konkrétně na rozsudek ve věci *Paposhvili proti Belgii* (viz Bulletin 1-2/2017, s. 21). Podle něj se čl. 3 Úmluvy může vztahovat i na utrpení, které plyne z přirozeně se vyskytující nemoci, ať už fyzické

nebo duševní, pokud je nebo hrozí, že bude zesílena zacházením, ať už vyplývajícím z podmínek vazby, vyhoštění nebo jiných opatření, za která mohou nést odpovědnost orgány, a to za podmínky, že utrpení, které z toho vyplývá, dosáhne minimální závažnosti vyžadované tímto článkem.[4]

Na základě výše uvedených kritérií by tak Slovinsko dle názoru Soudního dvora mělo transfer pozastavit, a to zejména s ohledem na skutečnost, že by mohl vést k riziku vážného a nenapravitelného zhoršení zdravotního stavu zmíněné osoby. Toto pozastavení by pak mělo trvat, dokud dané riziko existuje.

Ve světle svého předchozího rozhodnutí Velkého senátu SDEU ve věci *Aranyosi a Căldăraru* [4] dále Soudní dvůr zdůraznil, že je povinností příslušných orgánů před provedením transferu dané riziko přezkoumat. V tomto ohledu je zejména třeba, jedná-li se o závažné onemocnění duševní povahy, nebrat v potaz pouze následky vyplývající z fyzické přepravy dotyčné osoby z jednoho členského státu do jiného, ale zohlednit veškeré významné a nevratné následky, které z přemístění vyplývají.

Závěrem Soudní dvůr uvedl, že pokud se zdravotní stav dotyčného žadatele v krátké době nezlepší, nebo dlouhodobý odklad řízení může zhoršit stav dotyčné osoby, může se samozřejmě dožadující stát (zde Slovinsko) rozhodnout, že žádost přezkoumá sám, přičemž uplatní „diskreční ustanovení“ čl. 17 odst. 1 nařízení Dublin III. Je ovšem třeba zdůraznit, že „diskreční ustanovení“ nelze vykládat tak, že dožadující stát má v obdobných situacích povinnost posoudit všechny takové žádosti o mezinárodní ochranu.

Poznámky

- [1] *C. K. a ostatní proti Slovinsku*, rozsudek ze dne 16. února 2017 ve věci č. C-578/16 PPU.
- [2] Konkrétně se jednalo o čl. 3 odst. 2 a čl. 17 odst. 1 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (dále jen nařízení Dublin III).
- [3] Čl. 17, nařízení Dublin III uvádí: „*Kterýkoli členský stát by měl mít možnost odchýlit se od kritérií příslušnosti, zejména z humanitárních důvodů a z důvodu solidarity, aby bylo možné sloučit dohromady rodinné příslušníky nebo příbuzné nebo jiné členy rodiny a posoudit žádost o mezinárodní ochranu, která byla podána tomuto nebo jinému členskému státu, i když pro toto posouzení není příslušný podle závazných kritérií stanovených tímto nařízením.*“
- [4] *Paposhvili proti Belgii*, rozsudek Velkého senátu ESLP ze dne 13. prosince 2016, stížnost č. 41738/10, §174 – 175.
- [5] *Pál Aranyosi a Robert Căldăraru proti Německu*, rozsudek Velkého senátu SDEU ze dne 5. dubna 2016 ve spojených věcech č. C-404/15 a C-659/15 PPU.

Děti v uprchlickém táboře Dobova [3]

Lékařka vyšetřuje mladíka v uprchlickém táboře [4]

Zdroje

- The European Council on Refugees and Exiles (ECRE): New Court of Justice of EU ruling increases human rights protection for asylum seekers in Dublin system, 24. února 2017 (<http://www.ecre.org/new-court-of-justice-of-eu-ruling-increases-human-rights-protection-for-asylum-seekers-in-dublin-system/>).
- Rizcallah C., EU Law Analysis: The Dublin system: the ECJ Squares the Circle Between Mutual Trust and Human Rights Protection, 20. února 2017 (<http://eulawanalysis.blogspot.cz/2017/02/the-dublin-system-ecj-squares-circle.html>).

Fotografie

- [1] Slovinská lékařka v uprchlickém táboře, zdroj: Trocaire, Wikimedia Commons, CC-BY-2.0.
- [2] Děti v uprchlickém táboře Dobova, Slovinsko, zdroj: Trocaire, Wikimedia Commons, CC-BY-2.0.
- [3] Zraněný uprchlík ošetřovaný lékaři – Livarna, Slovinsko, zdroj: Trocaire, Wikimedia Commons, CC-BY-2.0.
- [4] Lékařka vyšetřuje mladíka v uprchlickém táboře, zdroj: Trocaire, Wikimedia Commons, CC-BY-2.0.

Téma zákazu nošení šátků opět na soudním stolci

Jan Polásek

Téma zákazu nošení různých pokrývek hlavy bylo opět posuzováno vrcholným soudním orgánem. Soudní dvůr EU tentokrát v podstatě zvažoval, zda zaměstnavatel může svým zaměstnancům zakázat nábožensky motivované nošení šátků na hlavě (hidžáb) v práci. Závěr soudu takovou možnost zaměstnavateli v zásadě posvěcuje, ovšem s několika dodatky.

Soudní dvůr EU (SDEU) již několikrát posuzoval svobodu náboženského vyznání, například ve vztahu k jednotnému trhu a azylovému právu,[1] popř. se vyjadřoval k pracovní diskriminaci na základě invalidity, věku či sexuální orientace.[2] V aktuálních případech *Achbita* a *Bougnaoui* se však téma dotýkalo pracovní diskriminace na základě náboženského vyznání, resp. jeho vyjádření.

S podobným tématem má již zkušenosti Evropský soud pro lidská práva (ESLP). Ten se v případě *Eweida a ostatní proti Velké Británii* zabýval zákazem viditelného nošení křížků na krku při práci, zákazem zahalování obličeje na veřejnosti (*S. A. S. proti Francii*) [3] či také neprodloužením pracovní smlouvy ženě nosící hidžáb či burku při práci v nemocnici (*Ebrahimian proti Velké Británii*), což mělo vést k porušení svobody náboženského vyznání podle čl. 9 Úmluvy.

Soudní dvůr má, mimo jiné, za úkol zajistit jednotnost výkladu práva EU, přičemž tématem omezení náboženského vyznání a vyjádření v práci pro soukromého zaměstnavatele se zabýval poprvé. Ve spojitosti s právem EU se vyjadřoval konkrétně k výkladu směrnice č. 2000/78, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání. Měl tak jasnou příležitost přispět ke společenské debatě v době růstu extremistických nálad a navíc v období několika nadcházejících důležitých voleb v evropském prostoru.

Pozadí případu Achbita

Obě ženy, Achbita a Bougnaoui, byly muslimky pracující pro soukromého zaměstnavatele a obě v práci

Jednoduchý hidžáb [1]

nosily muslimský šátek okolo hlavy a krku (tzv. hidžáb), který nezahaluje obličej. Oba zaměstnavatelé tvrdili, že takové oblékání je v rozporu s podnikovou politikou názorové neutrality, resp. sekularizací. Poté, co ženy odmítly přestat šátky v práci nosit, byly na základě porušení těchto pravidel propuštěny. Další okolnosti obou případů jsou ale odlišné.

Achbita pracovala jako recepční pro belgickou agenturu G4S po dobu tří let. Mimo práci šátek nosila vždy. U jejího zaměstnavatele existovalo nepsané pravidlo, že zaměstnanci nemají nosit viditelné znaky politického, filozofického či náboženského smýšlení. Achbita poté informovala zaměstnavatele o svém úmyslu nosit šátek i během práce.

Vzápětí však podniková rada schválila změnu pracovních nařízení, do kterých byl nově vepsán zákaz projevu vnitřního smýšlení. Po následné výpovědi byl vyvolán spor před belgickými soudy, jejichž vrcholný článek položil Soudnímu dvoru předběžnou otázku tázaje se, zda zákaz nošení šátku pro

ESLP se dříve zabýval i nošením křesťanských křížků [2]

muslimku může být přímou diskriminací ve smyslu směrnice, pokud se tento zákaz vztahuje na všechny zaměstnance, kteří by chtěli na pracovišti nosit vnější symboly svého politického, filozofického či náboženského přesvědčení.[4]

Případ Bougnaoui

Bougnaoui naproti tomu pracovala jako inženýrka poskytující IT poradenství u francouzské společnosti. Část pracovní doby trávila v prostorách společnosti bez kontaktu s klienty a od prvního pracovního dne při takové činnosti šátek nosila. Její společnost měla od začátku jasný požadavek, aby při styku s klienty šátek odložila.

Zhruba po roce společnosti přišla stížnost od klienta, který uvedl, že se paní Bougnaoui dostavila do kanceláře jeho společnosti se šátkem na hlavě, což několik klientových zaměstnanců znepokojilo. Ke stížnosti byl přiložen požadavek, aby se příště žádný šátek nevysskytoval. Na základě stížnosti byla Bougnaoui propuštěna, což vedlo ke sporu, ve kterém francouzský soud položil Soudnímu dvoru předběžnou otázku, jestli požadavek zákazníka na nenošení muslimského

šátku může být považován za „podstatný a určující profesní požadavek“, kterýžto by pak nepodléhal zakazu diskriminace na základě náboženského vyznání či víry dle směrnice č. 2000/78.[5]

V zásadě lze shrnout, že se u obou případů vyskytla otázka, do jaké míry lze ze směrnice č. 2000/78 a jejího konceptu přímé a nepřímé diskriminace vyvodit povinnost zaměstnavatele přizpůsobit se náboženským praktikám zaměstnanců.[6]

Rozhodnutí soudu

V případě Achbita soud v prvé řadě konstatoval, že nošení muslimského šátku opravdu bylo projevem náboženského přesvědčení. Dále rozsoudil, že zákaz nošení muslimského šátku není přímou diskriminací, pokud se u zaměstnavatele uplatňuje zákaz nošení viditelných symbolů politického, filozofického či náboženského přesvědčení obecně u všech zaměstnanců.

Soud rovněž konstatoval, že ze zákazu nepřímé diskriminace (to jest uplatňování zdánlivě neutrálního pravidla, které se však speciálně dotýká určité osoby nebo skupiny osob vzhledem k jejich posti-

Budova Soudního dvora Evropské unie [2]

žení, věku, pohlaví, sexuální orientaci nebo náboženskému vyznání či víře) existuje výjimka, která takovouto faktickou nepřímou diskriminaci ospravedlňuje, pokud je sledován legitimní cíl. Takovým cílem může být politika zaměstnavatele prezentovat navenek svou image neutrality, která souvisí se svobodou podnikání, uznanou Listinou základních práv EU. Posouzení ospravedlnění tohoto legitimního cíle pak podle SD leží na národních soudech, které mohou lépe posoudit místní zvyklosti.

V případě Bougnaoui pak SD rozhodl, že právní zákazník na zákaz nošení muslimského šátku nemůže být považováno za podstatný a určující profesní požadavek.[7] V zásadě je tedy vynucení takového zákaznickova požadavku na zaměstnancích diskriminací.

Bližší pohled na argumentaci

Na těchto případech již byly zajímavé rozdílné přístupy generálních advokátek Soudního dvora. V případě Bougnaoui se generální advokátka E. Sharpston domnívala, že se zcela jasně jedná o přímou (nikoliv „jen“ nepřímou) diskriminaci, z jejíhož zákazu rozhodně nelze udělit žádnou výjimku.

Pro případ, kdy by bylo rozhodnuto, že jde o nepřímou diskriminaci, generální advokátka uvedla, že ze zákazu takovéto diskriminace může být uložena výjimka, pokud diskriminační pravidlo (tj. podniková politika) sleduje legitimní cíl a je přiměřená. V daném případě však zákaz uložený pravidlem podnikové politiky lze za přiměřený považovat jen stěží.

Naproti tomu stanovisko generální advokátky J. Kokott v případě Achbita se nese ve zcela jiném,

chtělo by se říci necitlivém duchu. Ve stanovisku je interpretován judikát ESLP ve skutkově podobném případě *Eweida proti Velké Británii* notně zavádějícím způsobem.[8] V daném rozhodnutí ESLP shledal, že korporátní identitě (tedy podnikové politice vyjádřené kupř. důrazem na neutralitu a zákazem viditelného nošení náboženských symbolů zaměstnanců) nemůže být přiznána taková váha, aby převážila nad svobodou vyznání a zákazem diskriminace. Lze tedy vidět, že argumentace v tomto stanovisku je v podstatě v rozporu s judikaturou ESLP.

Minimálně kontroverzním je doporučení generální advokátky, aby národní soudy případ posoudily s přihlédnutím k tomu, jak je nošený náboženský symbol prostorově veliký a nápadný.[9] Takovéto posuzování by přímo vedlo k automatickému protěžování hlavně křesťanské víry s jejími typicky malými křížky. V dalším posuzování by mělo také být přihlédnuto k belgické národní identitě.

Na základě textu dvou rozebíraných rozhodnutí lze tedy shrnout, že ve vztahu k zakazu nošení hidžábu je uplatňování jisté podnikové politiky či sledování korporátní identity obecně legitimní a je projevem práva na podnikání. Taková politika musí ovšem sledovat legitimní cíl a má být systematická, kontinuální a nerozlišující.

Dá se však značně polemizovat o tom, zda taková politika může být uplatňována u všech zaměstnanců, nebo jen u zaměstnanců, kteří jsou zákazníkovi (nebo jeho zaměstnancům) „na očích“ či jen u zaměstnanců, kteří jsou se zákazníkem (nebo jeho zaměstnanci) v přímém kontaktu. Soud se ale do bližšího rozlišení toho, co si představuje pod pojmem „*customer-facing employees*“, nepustil. Je vysoce pravděpodobné, že u jiných skupin zaměstnanců by takový zákaz nošení nemohl být ospravedlněn vůbec. Fakticky by to totiž znamenalo postih velké skupiny lidí vyznávajících určitou víru.

K dalšímu rozlišení se také nabízí situace, kdy do podnikové politiky zákaz nošení hidžábu přibyl až po stížnosti zákazníka nebo se takové zákaznickovo právní do budoucna jen předpokládá. Zákaz nošení hidžábu, ač skrytý za účelem prezentace „neutrální“ podnikové politiky, fakticky však vydaný na základě právního zákazu, je diskriminační a nemůže být vnímán jako „podstatný a určující profesní požadavek“. Soudní dvůr však posuzoval výklad dané směrnice, nikoliv meritum sporů. Ty budou opět projednávány národními soudy. Tato dvojice roz-

Íránská chirurgka pracující v hidžábu [4]

hodnutí tak jako tak vyvolala ve společnosti řadu komentářů a ohledně další judikatury nelze téma považovat za ukončené.

Zdroje

- [1] Lahuerta, Sara Bernardi. Wearing the veil at work: Achbita and Bougnaoui - Can a duty to reasonable accommodation be derived from the EU concept of indirect discrimination? EU Law Analysis. 15. 3. 2016 (www.eulawanalysis.blogspot.jp).
- [2] Peers, Steve. Headscarf bans at work: explaining the ECJ rulings. EU Law Analysis. 14. 3. 2017 (www.eulawanalysis.blogspot.jp).
- [3] Smekal, Hubert. Zákaz zahalování obličeje ve Štrasburku prošel. Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci. Červenec/srpen 2014.
- [4] Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Hof van Cassatie (Belgie) dne 3. dubna 2015 – Samira Achbita, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v. G4S Secure Solutions NV. Úřední věstník Evropské unie C 205/17. 22. 6. 2015 (www.eur-lex.europa.eu).
- [5] Tisková zpráva o Stanovisku generální advokátky ve věci C-188/15. Soudní dvůr Evropské unie. 13. 7. 2016 (www.curia.europa.eu).
- [6] Viz zdroj [1].
- [7] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 14. 3. 2017, C-188/15 Asma Bougnaoui, Association de défense des droits de l'homme (ADDH) proti Micropole SA.
- [8] Pavelka, Tomáš. Evropské soudy – strážci pravé víry? Jiné právo. 8. 8. 2016 (www.jinepravo.blogspot.jp).
- [9] Press release about Advocate General's Opinion in Case C-157/15 Samira Achbita a Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v. G4S Secure Solutions NV. Court of Justice of the European Union. 31. 5. 2016 (curia.europa.eu).

Fotografie

- [1] Jednoduchý hidžáb. Foto: William Greer, Wikimedia Commons, CC BY 2.0.
- [2] ESLP se dříve zabával i nošením křesťanských křížků. Foto: Andrey, Flickr.com, CC BY 2.0.
- [3] Budova Soudního dvora Evropské unie. Foto: Cédric Puisney, Wikimedia Commons. CC BY 2.0.
- [4] Íránská chirurgka pracující v hidžábu. Foto: نىمرأ, Wikimedia Commons. Public domain.

Justice a děti

Martin Dominik

V Evropské unii se ročně účastní soudních řízení v různých rolích přes dva a půl milionu dětí. Obecně se jedná o stresující situaci, která na ně působí ještě tíživěji kvůli jejich věku a nezkušenosti. Proto je k nim třeba zvláštního přístupu, jenž jim uleví a plně zajistí ochranu jejich práv.

Kontakt s právem

Obecné právní povědomí se vytváří po celý život. I mnoho dospělých neví, co má při soudním jednání čekat, a to již mají ze života určité zkušenosti. Naopak pro děti kontakt s úřady či soudy představuje úplné novum. Stresuje je formální prostředí a závažnost situace. Částečně si uvědomují následky rozhodnutí do budoucnosti, nicméně nejsou zároveň zcela schopny vše pochopit. Právo chrání nejlepší zájem dítěte a další jeho práva. Často se však s nimi počítá jen při konečném materiálním rozhodování.

Nejlepší zájem dítěte je však nutné hledat i při procesu vytváření rozhodnutí a jednání s dítětem. A to ve všech řízeních: nejen tam, kde se přímo jedná o jeho právech, ale i pokud je v pozici oběti či svědka. Všechny situace na dítě mohou působit nepříznivě a ovlivnit jeho budoucí vnímání směrem k autoritám i právu.

Zvláštní přístup

Děti jsou zranitelné a v jejich věku se teprve formuje jejich psychika. Je potřeba k nim tedy přistupovat odlišně od dospělých. Musí se při jednání cítit bezpečně, což je výhodné pro obě strany. Jednak se minimalizuje stres působící na děti, jednak jsou ochotny více spolupracovat a věc se může hnout kupředu.

Záleží zejména na chování osob, které jsou s dětmi ve styku. Zcela nevhodné je střídání těchto lidí, za nejlepší se považuje přidělení jednoho člověka po celou dobu řízení. Další aspekt představuje pohlaví spolupracující osoby. Děti tíhnou více k lidem stejného pohlaví, mladší pak k ženám. I na to je třeba myslet, ačkoliv u dospělých se to může zdát triviální.

Děti potřebují zvláštní přístup [1]

Důležitý je výběr místa, kde se s dětmi pracuje. Nemělo by působit stroze a mělo by nabízet možnosti pro různé věkové kategorie. Profesionálové by též v rámci možností měli cestovat za dětmi, ne naopak. Doporučit lze návštěvu soudu či jiné instituce před samotným jednáním, jaksi na zkoušku. Odstraní se tím prvotní nepříjemná zkušenost a mladý člověk následně nevstupuje do zcela neznámého prostoru.

Jednoznačně je vhodné omezit počet výslechů. V době moderních technologií je možné využít mnohá zařízení, která autenticky zachytí, co a jak dítě řeklo. Není třeba vše opakovat před každým procesním stupněm. Techniku lze využít také k omezení styku oběti s pachatelem. Situace je mimořádně tíživá pro oběti násilných trestných činů, přičemž zde je ještě umocněna věkem.

Důležitá je ochrana soukromí. Dítě se před soudem nenachází v drtivé většině případů dobrovolně a jeho vrstevníci ho mohou později podrobit výsměchu a další viktimizaci. Na druhou stranu je někdy vhodné o problému veřejně hovořit, vždy však s přihlédnutím k přáním a zájmu dítěte.

Odlíšnost dětí

Většina dospělých jsou právní laici, a děti pak všechny. Potřebují tedy k prosazení svých práv právní pomoc. Není vhodné posuzovat, zda jsou majetné či nemajetné, právníka by měly dostat všechny. Nicméně zde vyvstává problém: advokáti obvykle neumí s dětmi komunikovat. Profesní komory by se mohly na tuto oblast více zaměřit a své členy zaškolit.

Lze si představit také poskytování informačních letáků, avšak musíme počítat s tím, že mladší děti špatně čtou či slovům nerozumí. Obrázky sice překonávají bariéru, nelze jimi však vysvětlit vše. Osobní kontakt je tudíž nenahraditelný.

Materiály i přístup se musí měnit v závislosti na věku dětí. Vývoj je rychlý a individuální, jednájící osoba má pružně reagovat podle nastalé situace. K tomu však opět potřebuje proškolení. Děti totiž používají jazyk zčásti odlišně než dospělí a teprve se jej učí ovládat. Tento problém je v praxi opomíjen, dochází pouze k překladům z cizích jazyků, ale v rámci jednoho jazyka se neposkytuje „překlad“ dětem.

Závěrem je třeba říci, že děti potřebují ve styku se soudy speciální péči. Jsou ve stresující neznámé situ-

aci a existují cesty, jak jim pomoci. Mnohé problémy si dospělí ani neuvědomují, protože jejich řešení považují za samozřejmá nebo jejich existenci ani nevidí. S poctivým přístupem a dostatečným školením lze vytvořit prostředí dětem příznivé.

Zdroje

Agentura Evropské unie pro lidská práva. 2017. Child-friendly justice - Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States (http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly-justice-children-s-perspective_en.pdf).

Agentura Evropské unie pro lidská práva. 2017. Child-friendly justice – perspectives and experiences of children and professionals – Summary (http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly_justice-summary_en.pdf).

Fotografie

- [1] Děti potřebují zvláštní přístup, Foto: Stephan Hochhaus, Flickr.com, CC BY 2.0.
- [2] Místo pro práci s dětmi by nemělo být strohé, autor: OmarMedinaFilms, Pixabay.com, Public domain.

Místo pro práci s dětmi by nemělo být strohé [2]

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Připravili Lukáš Hoder a Josef Kovařík

Jižní Súdán opouští statisíce uprchlíků

Marek Žahn

V Jižním Súdánu panuje občanská válka a v zemi hrozí genocida. Podle zprávy Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky v důsledku konfliktu opustilo zemi na 1,5 milionu uprchlíků, kteří směřují hlavně do sousední Ugandy, kde se za posledních šest měsíců zvýšil počet jihosúdánských uprchlíků trojnásobně.

Zatímco je pozornost světových médií, ale i široké veřejnosti zaměřena na migrační krizi v Evropě, nejmladší zemi světa, Jižní Súdán, sužuje největší africká migrační krize a celosvětově třetí největší v současnosti. Svě domovy následkem konfliktu, o kterém jsme psali v minulých číslech (Bulletin 1-2/2017, s. 25 a Bulletin 3/2017, s. 3), opustilo již 1,5 milionu lidí. Značná část z nich směřuje do sousedních zemí, nejvíce pak do Ugandy, která za posledních šest měsíců eviduje 698 tisíc nově příchozích uprchlíků. Od ledna tohoto roku podle údajů Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky dorazilo do Ugandy více než 52 tisíc uprchlíků, tedy 2 tisíce denně. Tato čísla jsou alarmující, zejména z toho důvodu, že 60 % z celkového počtu tvoří děti.

Uganda jako útočiště

Narůstající počty uprchlíků právě v Ugandě přitom rozhodně nejsou náhodné. Uganda je totiž jednou z nejbezpečnějších zemí v regionu. Tamější vláda je navíc známá svým progresivním přístupem v oblasti migračních podmínek. Naprostá většina uprchlíků tedy proto směřuje přímo do Ugandy, někteří z nich se však, ve snaze vyhnout se ozbrojeným jihosúdánským silám, vydávají na dlouhou cestu přes Demokratickou republiku Kongo. Tato cesta zabere i několik dní a uprchlíci při ní trpí nejen nedostatkem pitné vody a jídla, ale rovněž strachem z divokých zvířat a z dopadení, či dokonce zabití ze strany vojáků a ozbrojených povstalců. Vzhledem k těmto okolnostem není tedy divu, že naprostá většina uprchlíků dorazí do azylových center ve velmi špatných fyzických a psychických podmínkách.

Chlapec nesoucí vodu v Bibibidi centru [1]

Na druhou stranu je však zapotřebí zmínit, že Uganda pro ně skýtá bezpečné útočiště. V tomto směru zde totiž došlo v posledních několika letech k výraznému zlepšení, když bylo vybudováno několik nových azylových center, které se snaží uprchlíkům poskytnout veškerou potřebnou podporu.

Největší, a mezi uprchlíky nejznámější centrum Kubula slouží jak k registraci příchozích, tak také k zajištění potřebné zdravotní péče a očkování malých dětí proti různým onemocněním. Kapacita tohoto centra však není, stejně tak jako i u ostatních center, dostatečná. Kubula byla postavena v důsledku přeplnění centra Paloringa, které bylo z kapacitních důvodů uzavřeno a nemohlo přijímat nové uprchlíky. Stejně tak dopadlo i centrum Bidibidi, které se během několika měsíců stalo jedním z největších uprchlických center na světě.

Uprchlíci v jihosúdánském táboře Jamam [2]

Uganda je bezesporu velmi dobrým příkladem regionální pomoci při uprchlické krizi. Je však zapotřebí, aby ve svém snažení eliminovat následky neštěstí, které postihlo Jižní Súdán, nezůstala osamocena. K tomu by měly pomoci nejen její sousední státy, nýbrž i mezinárodní společenství svým aktivním přístupem.

Situace v Jižním Súdánu, stejně tak jako s ní provázaná migrační krize, patří k nejzávažnějším humanitárním problémům v současnosti. Skutečnost, že této situaci není v západním světě věnována výrazná pozornost, je způsobena poměrně překotným politickým vývojem v Evropě a USA. Právě nedostatečná pozornost Západu však může mít v tomto případě dalekosáhlé a nenávratné důsledky a negativně ovlivnit životy milionů lidí.

Zdroje

Frouws, Bram. 2016. Out of sight, out of mind: Why South Sudanese refugees are not joining flows to Europe. Regional mixed migration secretariat. <http://regionalmms.org/index.php/research-publications/feature-articles/item/13-out-of-sight-out-of-mind-why-south-sudanese-refugees-ar>.

Oxfam, Crisis in South Sudan. 2016. <https://www.oxfam.org/en/emergencies/crisis-south-sudan>

Wachiaya, Catherine. 2017. Number of refugees fleeing South Sudan tops 1.5 million. UNHCR. (<http://www.unhcr.org/news/stories/2017/2/589dba9f4/number-refugees-fleeing-south-sudan-tops-15-million.html>).

Fotografie

[1] Chlapec nesoucí vodu v Bibibidi centru. Foto: Trocaire, flickr.com. CC BY 2.0.

[2] Uprchlíci v jihosúdánském táboře Jamam. Foto: Robert Stansfield, wikimedia commons. CC-SA-2.0.

Firmy a lidská práva – jaká je současná situace?

Lucie Janotová

Výzkumná agentura Vigeo Eiris zveřejnila analýzu více než 3000 světových firem z hlediska jejich vztahu k lidským právům. Zaměřili se na čtyři konkrétní oblasti: základní lidská práva, práva zaměstnanců, nediskriminaci na pracovišti a dodržování lidských práv v dodavatelském řetězci. Výsledky se liší jak napříč jednotlivými sektory, tak i geografickými oblastmi, a nutno podotknout, že se oproti minulému měření zhoršily.

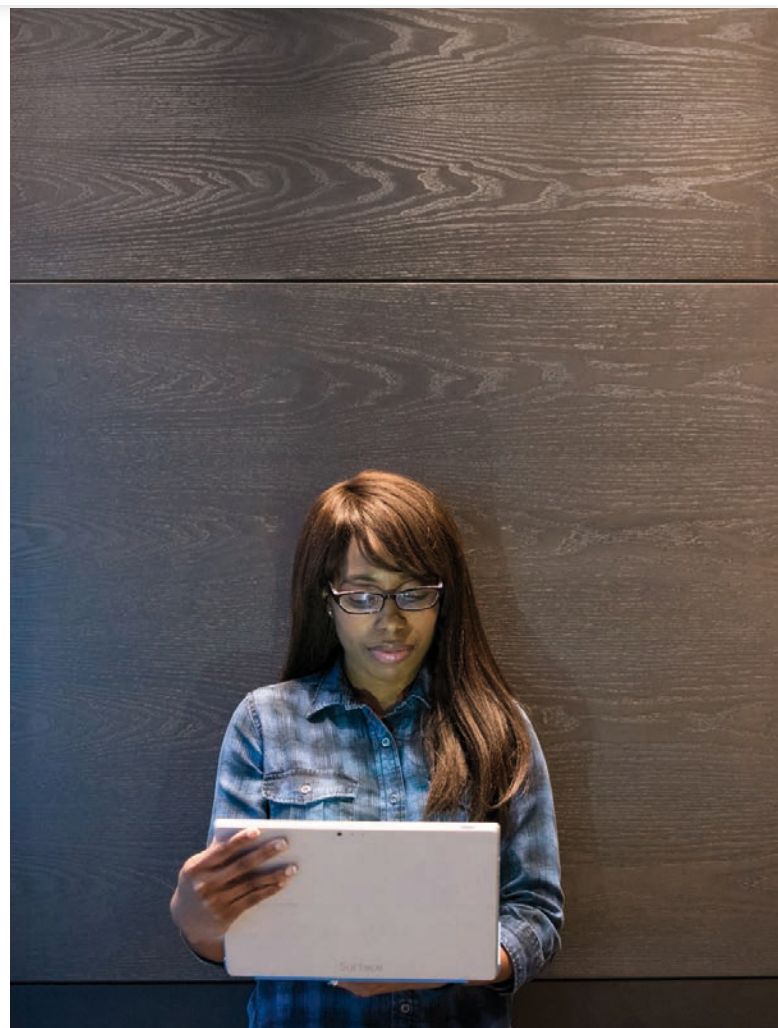
Agentura Vigeo Eiris v únoru 2017 vydala studii zaměřující se na to, jakým způsobem přistupují firmy k lidským právům a jak své závazky dokáží komplexně veřejně vyjádřit. Studie zkoumala celkem 3 189 firem z 38 sektorů a se sídlem v 35 zemích nacházejících se na území Evropy, Severní Ameriky, Asie a Pacifiku a rozvojových trhů. Do analýzy bylo zahrnuto období od září roku 2014 do září roku 2016.

Lidská práva jako povinnost

Od přijetí Obecných zásad OSN pro byznys a lidská práva v roce 2011 se závazky firem vůči lidským právům staly vymahatelnými v rámci mezinárodních standardů, mimo jiné se jedná o dokument, ve kterém je popsáno základních 17 cílů udržitelného rozvoje. Ten je součástí Agendy udržitelného rozvoje 2030 schválené na summitu OSN v září 2015, která posléze vešla v platnost v lednu 2016.

Firmy jakožto společenské entity nesou na základě výše zmíněných (ale i dalších dokumentů jako např. Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní úmluva o občanských a politických právech, Mezinárodní úmluva o hospodářských, sociálních a kulturních právech, úmluvy přijaté Mezinárodní organizací práce) zodpovědnost za respekt ke všem lidským právům bez výjimky.

Studie se proto zaměřila na skutečnost, do jaké míry jednotlivé firmy jednají ve prospěch lidských práv a zamezují jejich porušování. Jejich výkon pak ohodnotila na škále 0-100, přičemž 0-29 je označeno za slabé skóre, 30-49 za limitované, 50-59 za robust-

Průměrné skóre se po pěti letech snížilo [1]

ní a 60-100 za pokročilé. Hodnocení se zaměřilo na čtyři stěžejní oblasti:

- a) základní lidská práva (mimo jiné právo na život, svobodu a bezpečnost, prevence mučení nebo dalšího krutého, nelidského či ponižujícího zacházení a trestů, svobodu projevu, náboženství, práva domorodých obyvatel aj.),
- b) práva zaměstnanců (svoboda shromažďování, právo na kolektivní vyjednávání),
- c) nediskriminace na pracovišti (na základě pohlaví, etnika, zdravotního stavu, věku, sexuální orientace, názoru),
- d) dodržování lidských práv v dodavatelském řetězci (včetně základních lidských práv, pracovních práv a pracovních podmínek zaměstnanců a zamezení nucené a dětské práci).

Výsledky se různí

Průměrné celkové skóre spadá do kategorie omezené a dosahuje hodnoty 32 ze 100. V porovnání s rokem 2012, kdy byla na toto téma zveřejněna

Kávová plantáž [2]

stejná studie, je toto skóre o 5 bodů nižší. Autoři se domnívají, že to může být způsobeno jednak stagnací v této oblasti ze strany firem nacházejících se v průmyslových zemích a jednak i faktem, že oproti minulé analýze byly tentokrát zkoumány rovněž rozvojové trhy, které mají zpravidla nižší regulační nároky, a požadavky občanských organizací v otázce lidských práv jsou zde více limitované.

Nejvyššího průměrného skóre s hodnotou 35/100, (což ale stále spadá do kategorie limitované), dosahovaly firmy v otázce respektu vůči základním lidským právům, nejméně pak za respekt k právům zaměstnanců (29/100). Pouze o bod více dostalo dodržování lidských práv v dodavatelském řetězci (30/100). Nediskriminace na pracovišti se ukázala být jedním z nejdiskutovanějších témat v jednotlivých firemních strategiích a dosáhla průměrného skóre úspěšnosti 33/100.

Jednotlivé výsledky se poměrně zásadně lišily v závislosti na sektoru a geografické oblasti. V otázce geografické oblasti (tedy toho, kde má firma své sídlo) se nejúspěšnější ukázaly být firmy sídlící ve Francii. V nejlepší desítce zemí se pak umístily Švédsko, Finsko, Dánsko, Norsko, Španělsko, Nizozemí, Německo, Itálie a Velká Británie, což jsou všechno země se specifickou legislativou v otázce vztahu byznysu k lidským právům. V žebříčku 30 nejlepších firem se objevuje pouze jedna mimoevropská, a tou je Africká rozvojová banka se sídlem v Tunisku. Nejhorších výsledků naopak dosáhly společnosti se sídlem v Číně, Malajsii, Filipínách a Indonésii charakteristické slabými regulačními mechanismy pro ochranu práv a pracovních podmínek zaměstnanců.

Ze sektorového hlediska zcela nejlepších výsledků dosáhly rozvojové banky, které u projektů, jež financují, zpracovávají analýzu možných lidskoprávních dopadů a vytváří mechanismy pro spravování stížností pro komunity, na které by projekty mohly mít dopady. Následovány jsou odvětvím luxusního zboží a kosmetiky (které klade důraz na práva zaměstnanců a nediskriminaci) a vydavatelským sektorem, který musí zajistit svobodu vyjadřování a respekt k soukromí a intelektuálním majetkovým právům.

Autoři rovněž zjistili, že více než 20 % firem čelí alespoň jednomu lidskoprávnímu sporu, přičemž třetinu z nich lze označit za velmi vážné nebo kritické. Celkově bylo identifikováno 1 122 sporů, kdy 51 % se pojí s otázkou základních lidských práv, 21 % s otázkou diskriminace zaměstnanců, 17 % s porušováním práv v dodavatelském řetězci a konečně 11 % s porušováním práv zaměstnanců. Ve 43 % případů firmy na vznesené stížnosti nereagovaly. Vágní odezva nebo usmíření nastalo ve 41,5 % případů, a k nápravné akci pak došlo pouze v 12,5 % případů, přičemž pouhá 3 % firem byla v tomto ohledu skutečně proaktivní.

Nejvíce sporů se týkalo bankovního sektoru a jeho financování kontroverzních projektů. Následoval potravinářský sektor čelící mimo jiné nařčení z porušování práv domorodého obyvatelstva či diskriminace a dále těžební a ocelářský průmysl. Více než třetina zaznamenaných sporů se vyskytla v USA, kde bývají případy porušování lidských práv častěji než kde jinde dovedeny k soudu.

Navíc pouze necelá 4 % firem byla schopna komplexně zformulovat a zveřejnit své lidskoprávní závazky ve veřejně dostupných dokumentech, a tím pádem tak dosáhnout pokročilých výsledků při integraci lidskoprávních principů a cílů do jejich strategie a managementu.

Příklady dobré a špatné praxe

Jako příklad dobré praxe v oblasti respektu k základním lidským právům autoři studie označují farmaceutického giganta GlaxoSmithKline, který veřejně prezentuje svou pozici k otázkám, jako jsou klonovací technologie, výzkum kmenových buněk či klinické testy v rozvojovém světě. V oblasti respektu k právům zaměstnanců stojí určitě za to zmínit firmy Danone a la Banque Postale, jež obě

Dětská práce [3]

dosáhly vzájemně výhodné dohody s odborovými organizacemi.

Jednu z nejlepších strategií v otázce nediskriminace zaměstnanců zavedla banka BNP Paribas, která se zaměřuje na zlepšení v oblastech ženské rovnoprávnosti, specifických opatřeních pro pracující s handicapem a podporu různorodosti. Deutsche Telecom potom představuje firmu s jedněmi z největších sociálních nároků na potenciální dodavatele, ve kterých nechybí ani požadavky týkající se zrušení dětské a nucené práce.

Za příklad špatné praxe lze označit firmu Lafarge, která byla nařčena z nepřímého financování Islámského státu. Samsung naopak čelil silné kritice ze strany Mezinárodní odborové organizace, když došlo k úniku interního dokumentu znázorňujícího agresivní techniky firemního managementu, které měly narušit tvorbu odborových svazů.

Farmaceutická firma Merck & Co Inc pak byla obviněna z diskriminace na základě pohlaví, když systematicky ženám vyplácela nižší mzdy, odmítala jejich povýšení a jinak negativně ovlivňovala jejich

práci. Za tyto praktiky má zaplatit odškodné ve výši 250 miliónů dolarů. Co se týče porušování základních práv v dodavatelském řetězci, v březnu 2016 přiznalo Nestlé a Jacobs Douwe Egberts, že zrna z Brazílie, jež používají, mohou pocházet z otrocké práce. Toto přiznání přišlo poté, co dánské výzkumné centrum DanWatch provedlo studii brazilských plantáží a zjistilo, že někteří pracovníci jsou obětí obchodu s lidmi.

Zdroje

Vigeo Eiris. The human rights responsibilities of business in a changing world. 23. února 2017 (<http://vigeo-eiris.com/en/2017/02/23/the-human-rights-responsibilities-of-business-in-a-changing-world>).

Fotografie

- [1] Průměrné skóre se po pěti letech snížilo , foto: WOCinTech Chat, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.
- [2] Kávová plantáž, autor: Daniel Borman, zdroj: Flickr, CC BY 2.0
- [3] Dětská práce, autor: ILO in Asia and the Pacific, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 3.0 IGO

4) Česká republika a lidská práva

Připravili Adam Blisa a Ladislav Vyhnaněk

Neudělení státního občanství na základě utajovaných informací

Šárka Dušková

Občanství je stále převážně chápáno jako privilegovaný vztah člověka ke státu, se kterým souvisí možnost státu si určit, koho do tohoto vztahu pustí. Řízení o založení tohoto privilegovaného vztahu udělením občanství již dnes zpravidla podléhá základním principům spravedlivého procesu; výjimkou zůstává situace, kdy k neudělení státního občanství dojde na základě utajovaných skutečností. K tomu, zda tato úprava může být ústavně konformní, se nedávno vyjádřil i Ústavní soud.

Trocha kontextu a historie

Udělení státního občanství není právem žadatele a tím méně na něj existuje právně vymahatelný nárok. Také proto byla po velmi dlouhou dobu prosazována teze, že při rozhodování o udělení státního občanství se uplatňuje v podstatě absolutní správní uvážení jako výraz neomezené suverenity státu v této oblasti.[1] Tento právní názor byl v posledních několika letech postupně překonáván judikaturou vrcholných soudů a dnes již není udržitelný.[2]

Nejvyšší správní soud totiž v roce 2005 sjednotil doposud nejednotnou praxi rozhodnutím rozšířeného senátu ze dne 23. 3. 2005, č. j. 6 A 25/2002 (č. 906/2006 Sb. NSS), ve kterém konstatoval, že ani udělení státního občanství se neděje ve sféře neomezené suverenity státu. Limity jsou totiž vždy určeny ústavním pořádkem a jeho základními principy – mj. zákazem libovůle, principem rovnosti i zachováním lidské důstojnosti. Aplikují se zde tedy základní principy práva na spravedlivý proces, a to rovněž ve vztahu k sekundárně dotčeným právům účastníka.

Uvedené závěry Nejvyššího správního soudu jsou vysoce relevantní pro diskuzi o ustanoveních § 22 odst. 3 a § 26 zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství, (ZOS), podle kterých lze na základě informací Policie České republiky nebo zpravodajských

Občanský průkaz [1]

služeb České republiky občanství neudělit v případě podezření, že žadatel ohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost, územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví nebo majetkové hodnoty.

Vzhledem k přítomnosti utajovaných informací se v takovém případě do odůvodnění rozhodnutí o neudělení občanství uvede pouze, že se tak stalo z důvodu ochrany bezpečnosti České republiky. I přesto, že se v takovémto případě uplatní správní uvážení, v souladu s § 26 ZOS jsou tyto případy vyloučeny z přezkumu ve správním soudnictví. Jedinou možnou obranou účastníka je tedy podat rozklad k ministru vnitra bez znalosti skutečného důvodu, a tedy možnosti relevantní obrany.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 5/16

Právě tato úprava byla předmětem přezkumu Ústavního soudu v nálezu ze dne 11. října 2016, sp. zn. Pl. ÚS 5/16. Soud zopakoval, že řízení o udělení

státního občanství se dotýká práv účastníka a zcela jistě lze hovořit i o některých základních právech. Hodnotil proto, zda tato právní úprava zasahuje do práv jednotlivce přiměřeným způsobem, přičemž zvolil měřítko racionality a požadavku optimalizace protichůdného působení Ústavou chráněných hodnot. Vyloučení možnosti seznámit se s důvody neudělení občanství, pokud jsou založeny na utajovaných skutečnostech, přitom vyhodnotil jako přiměřené opatření.

Po přečtení odůvodnění se však čtenář nemůže zbavit pocitu, že se Ústavní soud už nevypořádal s tím, zda je řešení zvolené zákonodárcem skutečně nezbytné a zda by nevedlo k podobně optimálnímu řešení střetu dvou protichůdných zájmů i řešení mírnější. Návrhy na jiná, mírnější opatření, přitom již byly vzneseny na půdě Senátu [3] a objevují se rovněž v odborné literatuře.[4]

Ústavnost vyloučení soudního přezkumu podle § 26 ZOS

Ústavní soud se navíc, s odkazem na vázanost petitu a nevyčerpání opravných prostředků, bohužel odmítl zabývat ústavní konformitou § 26 ZOS, tedy ustanovením vylučujícím soudní přezkum tohoto řízení. Disent ústavních soudců Kateřiny Šimáčkové a Vojtěcha Šimíčka přitom přesvědčivě naznačuje, jaké problémy toto rozhodnutí do budoucna pro Ústavní soud může znamenat. Z prejudikatury totiž lze dovodit, že předmětné ustanovení se nachází minimálně na hraně ústavnosti.

Například náleze z 12. 7. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 11/2000, dovodil protiústavnost soudní výluky v případě úkonů Bezpečnostní informační služby podle zákona č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností, a to s odkazem na právo na svobodnou volbu povolání podle čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, tedy rovněž na základě tzv. sekundárního zásahu. Podle Ústavního soudu totiž ani specifika ochrany utajovaných skutečností nemožou vést k vědomé rezignaci na ústavní ochranu práv dotčených osob.

I některá další rozhodnutí vrcholných soudů se k výluce ze soudního přezkumu v případě utajovaných skutečností staví velmi přísně. Podle nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, Pl. ÚS 41/02 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb.), týkajícím se bezpečnostní prověrky advokátů, nelze s odkazem na

právo na spravedlivý proces omezit přístup advokáta obviněného v trestním řízení k utajovaným skutečnostem. Rovněž Nejvyšší správní soud (NSS) se vyjádřil k rozsahu soudního přezkumu v případě neudělení bezpečnostní prověrky v rozsudku ze dne 20. 6. 2007, č. j. 6 Azs 142/2006 - 56, takto: „*skutečnost, že jeden z důkazů, o něž se má rozhodnutí opírat, je utajovanou skutečností ve smyslu zákona o utajovaných skutečnostech, nemůže být na újmu realizace základního práva účastníka řízení na to, aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům.*“

I v bezpečnostním řízení je totiž nutno najít rovnováhu mezi protichůdnými legitimními zájmy. Podle rozsudku NSS ze dne 25. 11. 2011, č. j. 7 As 31/2011 - 101, však této rovnováhy nelze dosáhnout, nebude-li zajištěna účinná soudní kontrola vydaného rozhodnutí. Rovněž nelze efektivně namítat nezákonnost nebo nepravdivost určitých zjištění, pokud účastník neví, co je jejich obsahem.

Byť se tedy § 26 ZOS přezkumu Ústavního soudu protentokrát vyhnul, je pravděpodobné, že to nebylo naposledy, kdy se toto ustanovení před Ústavní soud dostalo. Vyhodnocení ústavnosti absolutního uvážení v posledním správním řízení tohoto typu v České republice se tedy snad v blízké budoucnosti dočkáme.

Poznámky

- [1] Přehled vývoje právní úpravy například Černý, P., Soudní přezkum správního uvážení nejen v řízení o udělení státního občanství. Bulletin advokacie č. 7-8/2005. Dále K tomu viz například rozsudek NSS ze dne 4. 5. 2006, sp. zn. 2 As 31/2005, usnesení NSS ze dne 29. 6. 2004 sp. zn. A 11/2003-34. Tento přístup ostatně aprobovali i někteří ústavně-právní teoretikové. Viz například SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J., Ústava České republiky, komentář, C. H. Beck 2007, s. 117-118.
- [2] Zejména po publikaci rozhodnutí rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 3. 2005, č. j. 6 A 25/2002 (č. 906/2006 Sb. NSS).
- [3] K tomu viz Usnesení ústavně-právního výboru Senátu ze 14. schůze konané dne 15. 5. 2013, senátní tisk č. 87, pozměňovací návrh č. 9.
- [4] KINDLOVÁ, Miluše. Ústavnost soudní výuky u neudělené státního občanství z důvodu ohrožení bezpečnosti státu? Správní právo, vol. 7, roč. 8, 2015, s. 415.

Fotografie

- [1] Občanský průkaz. Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky. Public domain.

Zlepší navrhovaná novela praxi insolvenčních řízení?

Michal Oščipovský

Ministr spravedlnosti Robert Pelikán (ANO) předložil novelu insolvenčního zákona, která v sobě obsahuje nástroje, jež by měly pomoci zabránit podávání tzv. šikanózních insolvenčních návrhů. Jak mohou tyto nástroje v praxi fungovat?

Připravované změny

Novela, od které si Ministerstvo spravedlnosti slibuje zejména omezení tzv. šikanózních insolvenčních návrhů, byla schválena vládou a v současnosti je na počátku legislativního procesu. Jednou ze změn zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, je zavedení institutu předběžného posouzení insolvenčního věřitelského návrhu. Tento nástroj umožní soudu rozhodnout ve lhůtě jednoho týdne o zjevně bezdůvodných podáních ještě před vyhlášením insolvenčního řízení a může pomoci zabránit řadě negativních průvodních jevů, které se s vyhlášením insolvence s dlužníkem pojí. Těmi jsou například poškození dobrého jména u veřejnosti nebo obchodních partnerů nebo nemožnost účastnit se některých veřejných tendrů. Novela by tak měla pomoci omezit počet návrhů, které sledují i jiné – nelegitimní – cíle než jen domožení se svých pohledávek ze strany věřitelů.

Pokud soud rozhodne, že je návrh zjevně neopodstatněný, může uložit navrhovateli pokutu, jejíž sazba by měla být zvýšena ze současných 50 000 Kč na 500 000 Kč. Další změnou, která sleduje i související cíl zamezení zahlcení soudů opakovanými návrhy, by byl i instrument šestiměsíční lhůty, po kterou by původce odmítnutého insolvenčního návrhu nemohl proti stejnému dlužníkovi podat další insolvenční návrh.

Další úpravu novela zavádí i v případě zálohy na insolvenční řízení, pro kterou by byla nově stanovena pevná výše 50 000 Kč. Zaplacení této zálohy je povinností věřitele – podatele insolvenčního návrhu, přičemž je otázkou, zdali zavedením této změny návrh příliš nestranní dlužníkům. Pro věřitele (právnícké osoby), kteří by rovněž nově museli své pohledávky dokazovat písemným uznáním

Novela by měla zabránit nekalým praktikám [1]

dlužníka s ověřeným podpisem nebo vykonatelným soudním nebo notářským rozhodnutím nebo potvrzením auditora, že tento věřitel o pohledávce účtuje, totiž díky tomuto nemusí být finančně výhodné insolvenční návrh vůbec podávat. Právě toto ustanovení je terčem kritiky například opozičního poslance Martina Plíška (TOP09), který během rozpravy v Poslanecké sněmovně upozorňoval na to, že návrh, obdobně jako další návrhy ministra Pelikána, příliš straní dlužníkům na úkor věřitelů.

Boj proti insolvenčním mafím

Ministr Pelikán při předložení zákona hovořil i o tzv. insolvenčních mafích, u kterých se dle jeho slov podařilo identifikovat většinu jejich zločinných schémat. Navrhovaná novela má být reakcí na dosavadní mechanismy, které insolvenční mafie doposud využívaly. Jedním z nástrojů, které by v boji proti těmto praktikám měly být využity, je i výše zmiňované předběžné posouzení soudem.

Ministerstvo spravedlnosti [2]

S ohledem například na kauzu (dnes již pravomocně odsouzeného) ústeckého soudce Berky se však nedá tvrdit, že by prosté spoléhání se na soudy mělo nekalým praktikám samo o sobě zabránit. Přesto se zdá, že by celkový dohled nad insolvenčními správci a nad agenturami zabývajícími se oddlužením, které často podle slov ministra působily „načerno“, měl být dramaticky zosťřen.

Stát na straně dlužníků?

Navrhované změny se hluboce dotýkají i širší diskuse ohledně vztahu dlužník – věřitel. Novela se podle názoru některých opozičních poslanců staví v případě insolvenčních řízení na stranu dlužníků. Přesto mají nové nástroje, jmenovitě například zavedení předběžného posouzení návrhu soudem, svůj logický důvod a nalézají podporu u širšího politického spektra (novelu například podle svých slov podpoří i bývalý ministr spravedlnosti Pavel Blažek za ODS).

Zdroje

- [1] Zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) ve znění pozdějších předpisů.
- [2] Poslanecká sněmovna ČR: „Stenozáznam části projednávání bodu pořadu 47. schůze“. Online: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/047schuz/bqbs/b26304001.htm>.
- [3] Idnes.cz. „Nejvyšší soud zrušil amnestii pro soudce Berku“. Online: http://zpravy.idnes.cz/amnestie-pro-soudce-berku-neplati-dlh-/krimi.aspx?c=A140820_092945_krimi_wlk.

Fotografie

- [1] Novela by měla zabránit nekalým praktikám. Zdroj: ActionPlanet. CC0 Public Domain.
- [2] Ministerstvo spravedlnosti, Autor: Packa, Zdroj: Wikimedia Commons. CC-BY-SA-2.5

Redakce Bulletinu

Editor: Jan Lhotský

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

Mgr. et Mgr. Linda Janků

Linda vystudovala právo, mezinárodní vztahy a evropská studia. Působí jako právnička v Kanceláři veřejného ochránce práv a vyučuje na PrF MU. Specializuje se na uprchlické a migrační právo a mezinárodní ochranu lidských práv. Je členkou Výboru pro práva cizinců Rady vlády pro lidská práva.

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D.

Vystudoval právo a ekonomii, poté pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu, jež je zodpovědná za vnější vztahy EU. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Mgr. Katarína Hukelová: Je absolventkou Právnícké fakulty BVŠP v Bratislavě. Po skončení štúdií pracovala ako advokátska koncipientka a neskôr ako právnička v mimovládnej organizácii Transparency International Slovensko. V súčasnosti pôsobí ako generálna štátna radkyňa Ministerstva spravodlivosti SR.

Bc. Klára Jančušková: Klára vystudovala speciální pedagogiku a nyní pokračuje studiem práv na PrF MU. Mezi její oblasti zájmu patří trestní, rodinné, ústavní a mezinárodní právo.

Petr Pospíšil: Petr studuje práva a mezinárodní teritoriální studia na Univerzitě Karlově. Ve středu jeho zájmu jsou trestní právo, mezinárodní a evropské mechanismy ochrany lidských práv a evropské institucionální a bezpečnostní otázky. Působí jako redaktor informačního portálu Euroskop.

Mgr. Helena Kopecká: Absolvovala Právníckou fakultu Univerzity Karlovy. Pracuje jako právnička v Organizaci pro pomoc uprchlíkům, v současné době je na stáži u Zvláštních senátů soudů v Kambodže.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Hubert Smekal, Ph.D.

Hubert vystudoval právo a evropskou integraci, působí na FSS MU. Akademický rok 2010-2011 strávil jako držitel Fulbrightova stipendia výzkumem judicializace na UC Berkeley. V létě přednáší na Shandong University v Číně; člen Rady vlády pro lidská práva. Zabývá se především problematikou evropského práva a lidských práv a také fenoménem judicializace mezinárodní politiky.

Mgr. Martina Grochová

Martina vystudovala právo na PrF MU, kde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva. Zaměřuje se zejména na oblast práv dětí a přístupu k rodičovství. Působí jako asistentka soudce Nejvyššího soudu.

Stážisté:

Mgr. Kateřina Šimonová: Vystudovala Právníckou fakultu Západočeské univerzity v Plzni. Aktuálně dokončuje svoji rigorózní práci na PF UK v Praze a působí jako poradce na Ústavním soudu. Zaměřuje se především na azylové právo, problematiku diskriminace, ale i na lidská práva obecně.

Mgr. Jan Polášek: Jan vystudoval právo na Právnícké fakultě MU. Zajímají jej lidská práva, právo životního prostředí a hory.

Mgr. Martin Dominik: Absolvoval Právníckou fakultu v Brně a nyní studuje Filozofii. Zajímá se o teorii práva, obecnou aplikaci lidských práv a jejich vliv ve společnosti.

Mgr. Lenka Vavrušová: Lenka vystudovala právo na Právnícké fakultě Masarykovy univerzity. Zde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva a působí jako asistentka soudce Nejvyššího soudu.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Lukáš Hoder LL.M.

Vystudoval právo a mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě a jako Fulbright Scholar mezinárodní právo na Georgetown University (LL.M.). Působí v advokacii. Je autorem monografie *Transatlantické vztahy v době krize* (MUNI Press 2009) a textů na téma náhrady škody v investiční arbitráži.

Mgr. Josef Kovařík

Josef vystudoval obor Mezinárodní vztahy na FSS MU a nyní studuje Regionální rozvoj na Ekonomicko-správní fakultě MU. Jeho okruh zájmů je poměrně široký, avšak nejvíce se věnuje otázkám mezinárodní politické ekonomie a globální rozvojové politice. Mezi jeho zájmy patří historie, literatura, filmy a sport.

Stážisté:

Marek Jahn: Marek je absolventem bakalářského programu bezpečnostních studií a evropských studií na FSS MU. Jeho oblastí zájmu jsou mírová studia, transformace režimů a řešení konfliktů.

Lucie Janotová: Lucie studuje mezinárodní vztahy a evropská studia na FSS MU. Její hlavní oblastí zájmu je teorie demokratizace, tranzice autoritářských režimů a koncept nenásilného odporu.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Adam Blisa

Vystudoval právo na Masarykově univerzitě, kde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva. Působí na Ústavu pro otázky soudnictví a jako asistent soudce Nejvyššího správního soudu.

JUDr. Ladislav Vyhnánek, Ph.D., LL.M.

Ladislav je ústavní právník. Práva vystudoval nejprve v Brně. Poté, inspirován svými kamarády Hubertem a Lukášem, absolvoval s podporou Fulbrightovy nadace i NYU School of Law. V současné době působí jako odborný asistent na PrF MU a zároveň je asistentem soudce Ústavního soudu.

Stážisté:

Kamila Abbasi: Kamila je doktorandkou právnické fakulty MU a asistentkou soudce Nejvyššího správního soudu. Specializuje se na trolling a náboženské symboly ve veřejném prostoru.

Mgr. Bc. Šárka Dušková: Šárka pracuje jako právnička v neziskovém sektoru, kde se zaměřuje na práva dětí, osob s postižením a rovné zacházení. Je členka Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva.

Mgr. Michal Oščipovský: Absolvoval obor politologie na FSS MU. Těžištěm jeho zájmu jsou nedemokratické režimy 20. století.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | **webové stránky** www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | **Redakční rada** Jan Lhotský (editor), Lukáš Hoder, Linda Janků, Hubert Smekal, Ladislav Vyhnánek | **Sazba** Michaela Kašperová | **ISSN** 1804-2392.